Eugeniusz Czerwieniec

Uwarunkowania zagranicznych inwestycji bezpośrednich w Polsce

W drugiej połowie lat osiemdziesiątych szczególnie wyraźnie wzrosło znaczenie zagranicznych inwestycji bezpośrednich zarówno jako stymulatora rozwoju międzynarodowych stosunków ekonomicznych, jak i ważnego czynnika rozwoju gospodarczego krajów eksportujących i importujących kapitał w tej formie. Zdecydowana większość krajów świata czyni starania o stworzenie atrakcyjnych warunków dla zagranicznych inwestycji bezpośrednich na ich terytorium. Również Polska zainteresowana jest napływem kapitału zagranicznego, licząc na to, że odegra on rolę ważnego czynnika pobudzania gospodarki. Niedobór bowiem kapitałów jest jedną z podstawowych barier w rozwoju gospodarczym Polski. Realizacja projektów poważnej przebudowy struktury polskiej gospodarki oraz unowocześnienia procesów wytwórczych wymaga dopływu zagranicznego kapitału i to najlepiej w formie inwestycji bezpośrednich. Pojawia się więc potrzeba tworzenia odpowiednich warunków (udogodnień i preferencji) w celu zachęcenia przesiębiorców zagranicznych do inwestowania w naszym kraju.
Celem niniejszego opracowania jest ukazanie ekonomiczno-społecznych warunków sprzyjających podejmowaniu przedsięwzięć inwestycyjnych przez zagraniczne podmioty gospodarcze w Polsce oraz warunków utrudniających, a nawet uniemożliwiających napływ kapitału zagranicznego na obszar naszego kraju.

1. Formy zaangażowania kapitału zagranicznego w Polsce

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem potencjalny inwestor zagraniczny posiada dwie możliwości zaangażowania kapitału w polskiej gospodarce:

a) w formie zagranicznego przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości (zgodnie z ustawą z 1982 r.[1],

b) w formie spółki z udziałem kapitału zagranicznego (zgodnie z ustawą z 1988 r. znowelizowaną w roku 1989 i 1991).[2]

1.1. Zagraniczne przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości

Zagraniczne przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości działają na podstawie kodeksu cywilnego i nie posiadają osobowości prawnej. Ich funkcjonowanie opiera się na ustawie z 1982 r. Okres działania tego rodzaju podmiotów gospodarczych został ściśle określony w indywidualnych zezwoleniach wydawanych w momencie rozpoczynania przez nie działalności gospodarczej.[3] Można się więc spodziewać, że ich liczba będzie systematycznie malała, ponieważ zezwolenia na ich działalność wydawano na okres dziesięcioletni, z reguły przedłużany na okres dalszych dwudziestu lat. Przypuszczalnie przekształcą się one w spółki z udziałem kapitału zagranicznego[4]

Obszarem działania zagranicznych przedsiębiorstw drobnej wytwórczości są głównie usługi (budowlane, motoryzacyjne, ekonomiczne), ale również produkcja konfekcji, wyrobów z drewna, tworzyw sztucznych oraz wyrobów bieliźniarskich i dziewiarskich. Ponadto dużą rolę odgrywają w branży metalowej, chemii gospodarczej, informatyce i elektronice, produkcji sprzętu medycznego i wyrobów farmaceutycznych, artykułów rolno-spożywczych, przetwórstwa drewna, produkcji urządzeń ochrony środowiska.

W gospodarce polskiej jako całości ich rola jest niewielka. Udział w ogólnej produkcji przemysłowej kraju nie przekraczał w roku 1992 jednego procenta. W roku 1991 zatrudniały one ponad 46 tys. pracowników. Pod względem zatrudnienia należą do grupy przedsiębiorstw małych i średnich.[5]

Dzięki zaangażowaniu kapitału obcego w zagranicznych przedsiębiorstwach drobnej wytwórczości pojawiły się w gospodarce polskiej elementy zdrowej konkurencji. Wyniki działalności takich firm dowodzą, że również w polskich warunkach można osiągnąć wysoką efektywność ekonomiczną. Potwierdzeniem tego jest fakt, że wydajność pracy w tych jednostkach jest o 50 - 100% wyższa niż w przedsiębiorstwach sektora uspołecznionego.[6]

---

[1] Dz. U. nr 19/82.

[2] Dz. U. nr 41/88, Dz. U. nr 60/89, Dz. U. nr 60/91, por. także **J. Kwiatkowski**, Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w krajach Europy Wschodniej. „*Sprawy Międzynarodowe*" 1990 nr 1.

[3] Inwestycje zagraniczne w Polsce. IKiCHZ Warszawa 1992, s. 62.

[4] **J. Kwiatkowski**, op.cit.

[5] Inwestycje zagraniczne w Polsce op.cit., s. 64.

[6] **J. Baczyński, D. Niedzielska-Jakubczyk**, Inwestycje zagraniczne w Polsce. „*Firma*" 1989 nr 6.

Ani liczebność ani skala działalności zagranicznych przedsiębiorstw drobnej wytwórczości nie jest duża. W roku 1991 działały w Polsce 442 przedsiębiorstwa tego typu zatrudniające więcej niż pięciu pracowników. Geograficznie są one rozmieszczone nierównomiernie. Około 17% ich ogólnej liczby znajduje się w Warszawie i w województwie stołecznym, 8,3% w województwie poznańskim, 5,6% w łódzkim, 5% w katowickim, po 4% w województwie gdańskim, skierniewickim i siedleckim oraz 3% w ciechanowskim. W wymienionych ośmiu województwach znajduje się ponad połowa wszystkich zagranicznych przedsiębiorstw drobnej wytwórczości działających na obszarze kraju.[7]

Produkcja przedsiębiorstw zagranicznych przeznaczona była na zaopatrzenie rynku wewnętrznego i na dostawy zaopatrzeniowe. Stosunkowo niskie były rozmiary eksportu, co wynikało z wyższej opłacalności produkcji na rynek krajowy.

Zdecydowana większość zagranicznych przedsiębiorstw drobnej wytwórczości działających w Polsce powstała w oparciu o kapitał z ponad 40 krajów; najwięcej z Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Szwecji, a następnie – z Wielkiej Brytanii, Austrii, Francji, Australii, Brazylii, Kanady, Iraku, Chin, Egiptu i Afganistanu oraz z krajów byłego Związku Radzieckiego.[8]

1.2. Spółki z udziałem kapitału zagranicznego

Prawne warunki dopływu kapitału obcego do państwowego i spółdzielczego sektora gospodarki stworzyła ustawa z 26 kwietnia 1986 r. o spółkach z udziałem kapitału zagranicznego. Na rozszerzenie zaś możliwości i uprawnień takich spółek pozwoliła ustawa z 1988 r., nowelizowana następnie w latach 1989 i 1991.

Głównymi dziedzinami, w których podjęły działalność spółki z udziałem kapitału zagranicznego są: przetwórstwo rolno-spożywcze, branża komputerowa, przemysł maszynowy i narzędziowy, hotelarstwo, branża odzieżowa, budownictwo, metalurgia, elektronika, przemysł chemiczny, branża filmowa i wydawnicza, drzewna, meblarska i inne. Charakterystyczna dla zakładanych w Polsce spółek z udziałem kapitału zagranicznego jest ich wielobranżowość i niewielkie jednostkowe zaangażowanie kapitałowe.[9]

Liczebność spółek z udziałek kapitału zagranicznego nie jest jeszcze imponująca. W roku 1991 działało w Polsce 2207 spółek tego typu. Zatrudniały one 117 tysięcy osób, co stanowi 1,3% ogółu zatrudnionych w gospodarce narodowej.[10]

---

[7] Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit. s. 62 i 65.

[8] **K. Gocłowska**, Funkcjonowanie kapitału zagranicznego w Polsce. „*Sprawy Międzynarodowe*" 1990 nr 4.

[9] **J. Kwiatkowski**, op.cit.

[10] Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit., s. 47 i 52.

Zróżnicowane jest rozmieszczenie regionalne spółek z udziałem podmiotów zagranicznych. Najwięcej znajduje się ich w województwie warszawskim (25,6% ogólnej ich liczby). Stosunkowo dużo jest ich w województwie gdańskim i katowickim (po 8,2% ogółu spółek), następnie w szczecińskim(7,8%), poznańskim (6,3%), wrocławskim (4,4%), krakowskim i łódzkim (po 3,5%). W ośmiu wymienionych województwach działa 1516 spółek, co stanowi 68% liczby wszystkich spółek działających w Polsce.[11]

Pod względem wielkości kapitału zagranicznego zainwestowanego w Polsce na pierwszym miejscu plasuje się również województwo warszawskie (95,8 mln dol.), na drugim miejscu – województwo poznańskie (36,6 mln dol.), a dalej – szczecińskie (21,5 mln dol.), gdańskie (17,5 mln dol.), katowickie (16,7 mln dol.), koszalińskie (13,9 mln dol.) i toruńskie (11,5 mln dol.). Łącznie w siedmiu tych województwach ulokowano 66% kapitału zagranicznego zainwestowanego w Polsce.[12]

Wśrod zagranicznych partnerów spółek z udziałem kapitału zagranicznego przeważają firmy z Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Najwięcej z Niemiec, Szwecji, USA, Austrii, a następnie z Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Holandii, Szwajcarii, Belgii i Danii.[13]

2. Przyczyny wzrostu zainteresowania kapitałem zagranicznym i motywy inwestowania w Polsce

Do najczęściej wymienianych przyczyn wzrostu zainteresowania polskich podmiotów gospodarczych kapitałem zagranicznym wymienia się niedostateczny postęp techniczny oraz pogłębiające się trudności równoważenia bilansu płatniczego.

Zmienia się stosunek polskich przedsiębiorców do obcego kapitału. Coraz częściej wyraża się przekonanie, że kapitał zagraniczny napływający w postaci inwestycji bezpośrednich w większym stopniu przyczynia się do poprawy efektywności gospodarowania niż zaciągane długoterminowe kredyty finansowe. Inwestor zagraniczny osobiście zainteresowany jest efektywnym zagospodarowaniem przywiezionego kapitału.[14]

W nieodległej jeszcze przeszłości większą wagę przywiązywano w Polsce do kredytów zagranicznych niż do inwestycji kapitału obcego niosących z sobą

---

[11] Dane za rok 1991 cyt. za: Inwestycje zagraniczne w Polsce. op.cit., s. 54 i 55.

[12] Ibidem, s. 55.

[13] Ibidem, s. 54.

[14] **F. Bławat**, Rozwój zagranicznych przedsiębiorstw w Polsce. „*Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej, Ekonomia.*" 1990 nr 29.

niewątpliwe korzyści dla naszej gospodarki. Obecnie uważa się, że dopuszczenie kapitału obcego umożliwi powstanie sprzyjających warunków do rozwiązania szeregu problemów gospodarczych. Napływ kapitału obcego jest niezbędny do likwidacji zacofania technologicznego.[15]

Po inwestycjach kapitału obcego oczekuje się ponadto:

– bezdewizowego transferu nowoczesnej technologii oraz metod organizacji i zarządzania;

– dokończenia wstrzymanych inwestycji i zagospodarowania wolnych mocy produkcyjnych;

– wzbogacenia oferty rynkowej na poszukiwane towary konsumpcyjne;

– pokonania barier eksportowych, wzrostu wpływów dewizowych i złagodzenia deficytu walut wymienialnych oraz rozwoju produkcji antyimportowej;

– wzrostu zatrudnienia rezerw siły roboczej.

Sądzi się, że obecność obcego kapitału ułatwi realizację długofalowej strategii rozwojowej polskiej gospodarki, której celem jest poprawa efektywności gospodarowania oraz unowocześnienie struktury produkcji.

Motywem zainteresowania zarówno wielkich korporacji, jak i drobnych przedsiębiorstw z krajów wysoko rozwiniętych wywozem kapitału do Europy Środkowej jest dążenie do powiększania zysków poprzez:

– zdobywanie nowych rynków zbytu (przedłużenie cyklu życia produktu),

– obniżenie kosztów produkcji poprzez zatrudnianie taniej siły roboczej i nabywanie tanich surowców,

– korzystanie z udogodnień stwarzanych przez państwa przyjmujące kapitał obcy.[16]

Polska jako kraj lokaty kapitału stwarza takie możliwości. Ponadto dodatkową jej siłą atrakcyjną jest centralne położenie w Europie, rozległy i chłonny rynek zbytu, obfitość zasobów naturalnych, dogodne warunki rozwoju rolnictwa, niski stopień konkurencji rynkowej.[17]

Wymienione wyżej oczekiwania dla polskich podmiotów gospodarczych nie spełniają się w stopniu zadowalającym. Pomimo występowania szerokich możliwości podejmowania działalności w wielu dziedzinach polskiej gospodarki, dotychczasowe inwestycje kapitału zagranicznego dokonywane są w tradycyjnych gałęziach gospodarki, które z natury swej nie stanowią już siły napędowej rozwoju gospodarczego.[18]

Obserwowana dynamika zagranicznego inwestowania bezpośredniego w Polsce jest w znacznej mierze funkcją istniejących formalno-prawnych oraz społeczno-ekonomicznych warunków inwestowania. Działają one zarówno przyciągająco, jak i zniechęcająco na potencjalnych inwestorów zagranicznych. W zależności od tego, które z nich przeważa będziemy mieli do czynienia albo z ożywionym

---

[15] Ibidem.

[16] Ibidem.

[17] Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit., s. 17

[18] **F. Bławat**, Rozwój zagranicznych przedsiębiorstw, op. cit.

napływem kapitału obcego, albo z utrzymaniem się dotychczasowej niezadowalającej tendencji.

3. Uregulowania prawne współpracy kapitałowej Polski z zagranicą

Jak wyżej wspomniano angażowanie się kapitału zagranicznego w gospodarce polskiej regulują przepisy ustawy o zagranicznych przedsiębiorstwach drobnej wytwórczości z lipca 1982 r. oraz ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym z czerwca 1991 r.

Ponieważ znaczenie zagranicznych przedsiębiorstw drobnej wytwórczości w polskiej gospodarce wyraźnie maleje, a większe nadzieje wiąże się z rozwojem spółki z udziałem kapitału obcego, przeto więcej uwagi poświęca się doskonaleniu uregulowań prawnych, mających ułatwić powstawanie i rozwój tych ostatnich.

Zgodnie z ustawą z 14 czerwca 1991 r. spółki z udziałem zagranicznym mogą powstawać tylko w formie spółek kapitałowych prawa handlowego. Ustawa przewiduje dużą swobodę tworzenia spółek we wszystkich niemal dziedzinach działalności gospodarczej. Działalność spółek w niektórych tylko dziedzinach (zarządzanie portami morskimi i lotniczymi, pośrednictwo i obrót nieruchomościami, przemysł obronny nie objęty koncesjonowaniem, handel importowanymi towarami konsumpcyjnymi, świadczenie pomocy prawnej) podlega kontroli i wymaga zezwoleń ministra przekształceń własnościowych.

Wkłady kapitałowe do spółek mogą być wnoszone zarówno w formie pieniężnej (w walucie polskiej pochodzącej ze sprzedaży w banku dewizowym walut obcych), jak i w formie niepieniężnej (przekazane z zagranicy lub nabyte w Polsce za walutę polską pochodzącą ze sprzedaży w banku dewizowym walut obcych). Mogą być wnoszone również wkłady pochodzące z dochodów od udziałów lub akcji, z przychodów ze sprzedaży lub umorzenia udziałów lub akcji oraz z kwot należnych podmiotowi zagranicznemu jako wspólnikowi, pochodzących z podziału majątku w wyniku likwidacji spółki.[19]

Ustawa przewiduje stosowanie zachęt podatkowych dla inwestorów, których wkłady do kapitału zakładowego przekraczają równowartość 2 mln ECU. Dotyczy to również tych inwestorów, którzy ulokują swoje kapitały w rejonach zagrożonych bezrobociem oraz tych, którzy podejmują się wdrożenia zaawansowanej techno-

---

[19] Por. Ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym z 14.06.1991 r. Dz.U. nr 60/91; Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit., ss. 32 - 42; **B. Popowska**, Ewolucja prawa o inwestycjach zagranicznych. *„Ruch Prawn., Ekonom. i Socjol."* 1993 z. 1; **A. Wieczorkiewicz**, Instytucjonalno-prawne uwarunkowania współpracy kapitałowej Polski z zagranicą. *„Sprawy Międzynarodowe"* 1989 nr 5, ss. 7 - 20.

logii i wreszcie tych, których eksport przekroczył 20% ogólnej wartości sprzedaży ich firm. Stosowanie takich ulg ma na celu stworzenie inwestorom zagranicznym dogodnych warunków do akumulacji kapitału ich firm.[20]

Spółki z udziałem kapitału zagranicznego mogą być zwolnione z podatku dochodowego. Ma to miejsce wtedy, gdy uzyskane dochody zostaną przeznaczone na zakup udziałów lub obligacji, akcji skarbu państwa.[21]

Spółkom z udziałem zagranicznym mogą być przyznane pewne preferencje podatkowe. Chodzi tu o łagodniejsze opodatkowanie dochodów pochodzacych z przeniesienia praw autorskich, praw do projektów wynalazczych, znaków towarowych i wzorów zdobniczych oraz z udostępnienia zastrzeżonych receptur produkcyjnych. Podatek ten ustala się się w formie ryczałtu w wysokości 20% przychodu. Dotyczy to również przychodów za udostępnienie prawa do użytkowania urządzenia przemysłowego, handlowego lub naukowego oraz za informacje związane ze zdobytym doświadczeniem w dziedzinie przemysłowej, handlowej lub naukowej.[22]

Ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym przyznaje prawo zagranicznym wspólnikom do pełnego transferu zysków. Pełna swoboda transferu dotyczy również przychodów uzyskanych ze sprzedaży lub umorzenia udziałów lub akcji w spółce, kwot pochodzących z likwidacji spółki oraz kwot uzyskanych w postaci odszkodowania z tytułu wywłaszczenia.[23]

Wszelkie sprawy związane z zatrudnieniem i wynagrodzeniem zarówno pracowników polskich, jak i cudzoziemców regulują przepisy prawa polskiego. Opodatkowanie wynagrodzeń cudzoziemców jest podobne jak pracowników polskich pod warunkiem, że umowy o zapobieganiu podwójnemu opodatkowaniu nie stanowią inaczej. Zniesiono ograniczenia przekazywania przez pracowników zagranicznych wynagrodzeń za pracę za granicą. Mogą przekazać je w walutach wymienialnych na podstawie imiennego zaświadczenia o wysokości zarobków wystawionego przez spółkę[24]

Zgodnie z ustawą cudzoziemiec posiada prawo zakupu, brania w użytkowanie wieczyste, użytkowania, dzierżawy lub najmu gruntów stanowiących własność skarbu państwa lub własność gminy pod warunkiem uzyskania zgody ministra spraw wewnętrznych.

Na mocy ustawy o nabywaniu ziemi przez cudzoziemców z 24 marca 1920 r. cudzoziemcowi przysługują wszystkie formy ubiegania się o nieru-

---

[20] Ibidem.

[21] **J. Sokołowski**, Jakie preferencje podatkowe dla podmiotów zagranicznych? „Handel Zagraniczny" 1993 nr 4.

[22] Ibidem; Ustawa z dzia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. nr 80/91 z późniejszymi zmianami) oraz Ustawa z dnia 15 lutego 1992 o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. nr 21/92 z późniejszymi zmianami).

[23] Ustawa z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym (Dz.U. nr 60/90) oraz Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit., s. 36.

[24] Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit, s. 36.

chomość (zamiana, sprzedaż, darowizna, wkład rzeczowy w postaci nieruchomości do kapitału zakładowego spółki, prawo do wieczystego użytkowania).[25]

Czynnikiem sprzyjającym napływowi kapitału w formie zagranicznych inwestycji bezpośrednich jest przestrzeganie przez Polskę zasady zapobiegania podwójnemu opodatkowaniu. Gwarantują to podpisane przez Polskę odpowiednie umowy międzynarodowe i międzypaństwowe. Dotyczą one podatków od dochodu oraz podatków majątkowych. Przewidują zwolnienia od opodatkowania u źródła. Ewidentną korzyścią płynącą z podpisania tych umów okazało się znaczne obniżenie obciążeń podatkowych zarówno inwestorów zagranicznych, jak i polskich podmiotów gospodarczych.[26]

Ogromne znaczenie w pobudzaniu zagranicznych inwestycji bezpośrednich mają zawierane umowy w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji.

Strony zawierające takie umowy zobowiązują się do tworzenia korzystnych warunków do inwestowania kapitałów drugiej strony na swoim terytorium. Strony gwarantują sprawiedliwe i równe traktowanie oraz pełną ochronę i bezpieczeństwo inwestycjom podmiotu zagranicznego. Inwestorzy zagraniczni nie mogą być traktowani gorzej od inwestorów krajowych. Polska zawarła szereg umów tego rodzaju z wieloma krajami, co stwarza szansę na tworzenie się klimatu inwestycyjnego i przyciąganie poważnych kapitałów z zagranicy.[27]

Zarówno ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym, jak i umowy o ochronie i wzajemnym popieraniu inwestycji zabezpieczają inwestorów zagranicznych przed ryzykiem politycznym. W umowach gwarantuje się podmiotom zagranicznym rekompensatę ewentualnych strat, jakie mogłyby ponieść wskutek nacjonalizacji, wywłaszczenia czy innych działań organów państwowych wywołujących podobne skutki.[28]

4. Ekonomiczne i społeczne warunki inwestowania w Polsce

Z ekonomiczno-społecznego punktu widzenia Polska jest atrakcyjnym obszarem dla inwestycji zagranicznych. Zdaniem autorów wielu opracowań nt. zagrani-

---

[25] Ibidem, s. 38.

[26] Ibidem, s. 43.

[27] Por. Investment in Poland. KPGM Warszawa 1993, s. 15 - 16 oraz Inwestycje zagraniczne w Polsce. op.cit., s. 43 i 44.

[28] **M. Małecki**, Inwestycje zagraniczne w Polsce - ewolucja uwarunkowań i możliwości. „*Sprawy Międzynarodowe*" 1992 nr 1 - 2, s. 88.

cznych inwestycji w Polsce[29] można w naszym kraju jeszcze szybko i dużo zarobić, również w tych dziedzinach, które w krajach wysoko rozwiniętych są nisko rentowne. W kraju naszym istnieją bogate zasoby dobrze wykwalifikowanej i taniej siły roboczej, znaczne bogactwa naturalne. Ponadto Polska jest chłonnym rynkiem zbytu o dogodnym położeniu dla potencjalnych inwestorów zachodnioeuropejskich. Dodatkowym czynnikiem przyciągającym kapitał zagraniczny są przeprowadzane w Polsce reformy ekonomiczne i polityczne, które tworzą warunki dla stabilizacji wewnętrznej i nadania polskiej gospodarce charakteru rynkowego. Ze względu na szczególne przywileje, jakie mają w Polsce inwestycje w dziedzinie ochrony środowiska mogą być one dobrym interesem dla kapitału obcego. Przyznawane są też przywileje przedsiębiorcom inwestującym w dziedzinach priorytetowych, takich jak: przemysł rolno-spożywczy, farmaceutyczny, chemiczny, transport i turystyka.

Wiele polskich przedsiębiorstw dysponuje rezerwami nie wykorzystanych mocy produkcyjnych. Zagraniczni inwestorzy mają szerokie możliwości zagospodarowania tego potencjału przy zastosowaniu nowoczesnej technologii.

Szerokie pole dla inwestycji zagranicznych otwiera zacofanie cywilizacyjne Polski. Z jednej strony jest ono utrudnieniem dla obcego kapitału, z drugiej zaś strony oznacza zapotrzebowanie na realizację szeregu nowych projektów (np. w dziedzinie hotelarstwa i turystyki).[30]

Istnieje w Polsce również możliwość inwestowania dużego kapitału w przetwórstwo metali, przemysł stalowy, chemiczny i rolno-spożywczy. Narzucenie zachodniej dyscypliny i organizacji oraz wprowadzenie zachodniego stylu zarządzania może uczynić wymienione branże przodującymi dziedzinami o wysokiej efektywności gospodarowania.

Dla małego kapitału istnieją w Polsce możliwości jego inwestowania głównie w przetwórstwo drewna i przemysł meblarski (niskie ceny surowca), przemysł materiałów budowlanych (preferencje podatkowe), produkcję konfekcji tekstylnej (duży potencjał siły roboczej), przetwórstwo owoców i warzyw (bogaty rynek surowcowy).

Dokonują się też w Polsce pozytywne przemiany w infrastrukturze instytucjonalnej. Zniesienie monopolu handlu zagranicznego i zezwolenie na bezpośrednie transakcje zagraniczne oznacza przybliżenie gospodarki polskiej do świata. Pozytywnym czynnikiem przyciągającym kapitał zagraniczny jest wzrost kwalifikacji kadry pracowniczej oraz przyjmowanie się myślenia kategoriami menedżerskimi.[31]

Sprzyjającym warunkiem napływu obcych kapitałów jest postępujący proces prywatyzacji polskiej gospodarki. Dzięki niemu rysuje się perspektywa szerokiej

---

[29] Por. m.in. **J. Baczyński, D. Niedzielska-Jakubczyk**, Inwestycje zagraniczne...,op.cit.

[30] Ibidem.

[31] Ibidem.

współpracy kapitałowej z zagranicą. Prywatyzacja stanowi jeden z najważniejszych sposobów nadawania gospodarce polskiej cech rynkowych.[32]

Przygotowany program prywatyzacji przewiduje m.in. sprzedaż ponad 8 tysięcy przedsiębiorstw państwowych, powiększenie krajowych zasobów finansowych przeznaczonych na prywatyzację, utworzenie instytucji finansowych w celu wspierania prywatyzacji.[33]

Społeczeństwo polskie nie jest w stanie zgromadzić wystarczających środków niezbędnych dla realizacji tak szeroko zakrojonego programu prywatyzacji. Liczy się zatem na to, że poważną rolę może odegrać tu kapitał zagraniczny. Przewiduje się sprzedaż 30% kapitału państwowego inwestorom krajowym i zagranicznym, 30% otrzyma społeczeństwo polskie w postaci bonów uprawniających do zakupu akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw, 20% trafi do towarzystw ubezpieczeniowych, a pozostałe 10% – do banków w postaci spłaty zadłużenia przedsiębiorstw.[34]

Obok omówionych wyżej pozytywnych warunków zagranicznego inwestowania w Polsce należy też dostrzegać czynniki ograniczające napływ kapitału zagranicznego. Chodzi tu zarówno o niesprzyjające warunki o charakterze ekonomiczno-społecznym, jak i o utrudnienia instytucjonalno-prawne.

Pomimo że w Polskim systemie podatkowym dokonały się już poważne przemiany, to jednak obowiązujące przepisy w tym zakresie nie satysfakcjonują jeszcze partnerów zagranicznych. Nie ma więc jeszcze w Polsce spójnego systemu podatkowego, który w sposób jasny i jednoznaczny określałby zasady opodatkowania podmiotów zagranicznych oraz gwarantował im określone preferencje. W gąszczu obowiązujących przepisów podmioty zagraniczne nie potrafią swobodnie się poruszać i podejmować długofalowych decyzji gospodarczych.[35]

Jak wyżej wspomniano, inwestorzy zagraniczni mogą korzystać wprawdzie ze zwolnień podatkowych, jednak zwolnienia te nie mają charakteru systemowego. To czy podmiot zagraniczny może z nich korzystać, zależy nie tylko od spełnienia przezeń określonych warunków, ale i od administracyjnych decyzji ministra finansów. Minister może odmówić przyznania zwolnienia „z ważnych względów gospodarczych".[36] Stosowanie natomiast ulg podatkowych dla inwestorów, których wkłady do kapitału spółki przekraczają równowartość 2 mln ECU, ogranicza się tylko do większych firm.[37]

Uznaniowe udzielanie zwolnień podatkowych wobec bezpośrednich inwestycji kapitału zagranicznego dokonywanych w rejonach o szczególnie wysokim bezrobociu oraz związanych z wdrażaniem nowej technologii nie zapewni trwałej

---

[32] Por. **M. Małecki**, Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit., ss. 88 - 89.

[33] Ibidem, s. 88.

[34] Ibidem, s. 88 oraz Investment in Poland., ss. 16 - 22.

[35] **J. Sokołowski**, Jakie preferencje podatkowe...,op.cit.

[36] Ibidem.

[37] Ibidem.

tendencji napływu takiego kapitału. Pożądane jest bowiem stosowanie ulg niezależnych od decyzji administracyjnych.[38]

Na poważny wpływ kapitału zagranicznego można liczyć wówczas, gdy opracowany zostanie stabilny system podatkowy wyzwalający inicjatywę gospodarczą zarówno podmiotów krajowych, jak i zagranicznych.

To samo dotyczy zwolnień celnych. Od cła przywozowego zwalnia się kapitał rzeczowy sprowadzany przez spółkę w okresie trzech lat od jej uruchomienia. Maszyny i urządzenia opłaca się przywozić tylko przez trzy lata. A przecież opłacałoby się sprowadzać z zagranicy środki nawet częściowo zużyte, ale nadal względnie nowoczesne. Jest to bardzo istotne w obliczu daleko posuniętej dekapitalizacji polskiego majątku trwałego[39]

Poważnym utrudnieniem dla zagranicznych inwestorów jest niedostatecznie jeszcze rozbudowana sieć bankowa. Konsekwencją jest brak systemu gwarancji bankowych dla przedsiębiorstw ubiegających się o kredyty w bankach zagranicznych i słaba obsługa bankowa bieżącej działalności gospodarczej.[40]

Powstaje już w Polsce rynek papierów wartościowych. Nie jest on jednak na tyle rozwinięty, by mógł przyciągać zagraniczne fundusze emerytalne i ubezpieczeniowe. Powszechnie wiadomo, że potencjalni akcjonariusze dysponujący takimi funduszami nabywają akcje w celu uzyskania określonych dochodów (dywidend czy wahań kursowych), a nie w celu zapewnienia sobie kontroli nad przedsiębiorstwem poprzez zakup pakietu kontrolnego akcji. Napływ takiego kapitału jest szczególnie pożądany.[41]

Przyczyną niezadowalającego zaangażowania zagranicznych przedsiębiorców w procesy inwestowania w polskiej gospodarce jest niewielka wiarygodność finansowa Polski i nieuregulowane stosunki finansowe z partnerami zagranicznymi. Poważne znaczenie ma również niestabilna sytuacja polityczna i nie najlepsza sytuacja gospodarcza[42]

Jeszcze innym czynnikiem utrudniającym napływ kapitału obcego do Polski są różnice w cenach wewnętrznych i międzynarodowych, wynagrodzeniach za pracę, kursach walutowych. Polski system konstruowania cen oraz system wzajemnych rozliczeń daleko jeszcze odbiega od praktyki krajów rozwiniętych. Inflacja przekracza wielokrotnie poziom znany inwestorom z ich krajów macierzystych, a wahania kursu walutowego są znacznie jeszcze większe niż w krajach wysoko uprzemysłowionych.

---

[38] Ibidem.

[39] **J. Uchman**, Spółki z udziałem zagranicznym w Polsce – wybrane zagadnienia. „Prace Naukowe AE we Wrocławiu. Finanse" nr 473/89, ss. 149 - 161.

[40] **J. Bandurski**, Warunki *sine gua non*. „*Przegląd organizacji*" 1990 nr 6.

[41] Ibidem.

[42] **K.Gocłowska**, Funkcjonowanie kapitału zagranicznego w Polsce, op.cit.

Ponadto niewydolny system transportu i telekomunikacji skutecznie zniechęca zachodnich inwestorów od instalowania się w Polsce.[43]

Spośród innych czynników hamujących przypływ zagranicznych inwestycji trzeba wymienić pewne niedomagania strukturalne (prawne ograniczenia możliwości prowadzenia działalności gospodarczej innej niż spółki polskiego prawa handlowego przez cudzoziemców, brak możliwości takich form inwestowania, jak agencje, oddziały, biura informacji, wysokie opłaty za ubezpieczenia pracowników, brak mieszkań) oraz mankamenty nie mające charakteru strukturalnego i które mogłyby być łatwo usunięte (niestabilność przepisów podatkowych i celnych, konieczność trzymania pieniędzy na kontach złotówkowych, brak wiarygodnego wywiadu gospodarczego, brak sprawnego systemu dystrybucji produktów, wysokie koszty transportu i przestoje na granicach).[44]

Zarysowane powyżej pozytywne cechy polskiej gospodarki oraz dokonujące się w niej przemiany zachęcają niewątpliwie zagranicznych przedsiębiorców do lokowania kapitałów w naszym kraju. Trzeba jednak zdawać sobie sprawę z tego, że negatywne cechy naszej gospodarki oraz pojawiające się w niej tendencje niekorzystne skutecznie powstrzymują inwestorów zagranicznych przed podejmowaniem poważnych przedsięwzięć inwestycyjnych. Jakiego więc ostatecznego rezultatu przeciwstawnego sobie oddziaływania czynników zachęcających i zniechęcających można oczekiwać? Na podstawie zaobserwowanych ostatnio zachowań zagranicznych inwestorów można wyrazić ostrożne przypuszczenie, że napływ kapitałów zagranicznych do Polski będzie się w najbliższym czasie nasilał. Nie będzie to jednak napływ masowy oznaczający dokonywanie wielkich inwestycji w kluczowych dziedzinach naszej gospodarki. Spodziewać się należy raczej inwestycji niewielkich, podejmowanych głównie w sferze handlu i usług, a w mniejszym stopniu w sferze produk cji. Aby wyzwolić wzmożone zainteresowanie naszym krajem poważnych inwestorów zagranicznych należy przebudować system prawny, uatrakcyjnić przepisy podatkowe oraz tworzyć warunki sprzyjające stabilizacji gospodarczej i politycznej.

Pożądane są również radykalne przemiany w społecznym nastawieniu do kapitału zagranicznego oraz konieczne jest tworzenie sprzyjającego kapitałowi zagranicznemu klimatu inwestycyjnego. Dopóki to nie nastąpi, dopóty kapitał zagraniczny nie odegra pierwszoplanowej roli w przebudowie polskiej gospodarki. A trzeba zdawać sobie sprawę z tego, że bez udziału obcego kapitału unowocześnienie naszej gospodarki i zbliżenie jej do standardów europejskich pozostanie poza zasięgiem naszych możliwości.

---

[43] Ibidem.

[44] Por. Inwestycje zagraniczne w Polsce, op.cit, ss. 109 - 110.

Eugeniusz Czerwieniec

CONDITIONS FOR FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN POLAND

Summary

Due to a growing importance of direct foreign investment, both as a stimulator of the development of international economic relations and as an important factor of economic growth of the countries exporting and importing capital in this form, most countries in the world make an effort to create attractive conditions for direct foreign investment of their territories. Poland is also interested in the inflow of foreign capital, hoping that it will be an important factor in the reviving of its economy.

The aim of this article is to present socio-economic conditions favouring foreign investment in Poland as well as the conditions which make the inflow of foreign capital difficult or even impossible.

Positive features of the Polish economy and noticeable changes encourage foreign investment. However, its negative features and unfavourable tendencies discourage foreign investors from serious investment ventures in our country.

In order to attract serious foreign investors, the Polish legal system should be changed, more attractive tax regulations should be offered and favourable conditions for economic and political stabilisation should be created.

NOTATKI